

УДК 930.85:341.16:001

Алексеева Світлана Володимирівна, доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 04053, Україна, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-д, тел.: (044) 481-37-71, e-mail: sv-05@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8132-0465>

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ В ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНИХ ПРАКТИКАХ

Анотація. У статті розкрито проблему творчого розвитку майбутніх дизайнерів в художньо-проектних практиках. Визначено, що важливими у формуванні особистості дизайнера є загальнокультурний, професійний та творчий розвиток, що забезпечує формування здатності створювати щось нове, унікальне та цінне. Констатовано, що творчість розвивається та вдосконалюється через практику, навчання, вплив навколишнього середовища та стимулюючі виклики. А отже, актуальним є вивчення особливостей творчого розвитку майбутніх дизайнерів в художньо-проектних практиках, які пов'язані з реалізацією художньо-проектної діяльності.

Розкрито можливості художньо-проектних практик, як підходів до створення художніх творів, де акцент робиться на процесі проектування. Їх головна мета – створення нових способів сприйняття мистецтва, а також дослідження соціальних, культурних та політичних аспектів сучасного світу. Цей процес ґрунтується на використанні різних технік, матеріалів, інструментів і технологій відповідно до дизайнерського задуму.

Визначено, що наявність творчих здібностей у майбутнього дизайнера виявляється у вигляді сформованих на певному рівні рис творчої особистості, здатності до творчості. Здібність до творчості, креативність відображає особливу внутрішню структуру особистості: творчу спрямованість (мотивацію); інтелектуальні якості; певні психічні процеси (уява, мислення, емоції, відчуття); характерологічні якості; знання, уміння навички, які реалізуються у певній діяльності; її притаманні певні естетичні якості.

Виокремлено структурні компоненти творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів, що утворюються з мотиваційно-ціннісної, креативної та фахової складових.

Доведено, що використання художньо-проектних практик допомагає розвивати та зміцнювати творчі здібності майбутнього дизайнера, надаючи йому рамки та інструменти для реалізації своїх творчих потенціалів.

Ключові слова: творчість, творчий розвиток, творчі здібності, художньо-проектна діяльність, творчий розвиток майбутніх дизайнерів, художньо-проектні практики.

Svitlana Aliexsieieva, doctor of Pedagogical Sciences, senior researcher, chief researcher of the Department of didactics of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 52-d Sichevykh Streltsov Str., Kyiv, 04053, Ukraine, Tel.: (044) 481-37-71, e-mail: sv-05@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8132-0465>

CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE DESIGNERS IN ART AND DESIGN PRACTICES

Abstract. The article reveals the problem of creative development of future designers in artistic and project practices. It was determined that general cultural, professional and creative development, which ensures the formation of the ability to create something new, unique and valuable, is important in the formation of a designer's personality. Creativity has been found to develop and improve through practice, learning, environmental exposure, and stimulating challenges. Therefore, it is relevant to study the features of the creative development of future designers in art-design practices, which are related to the implementation of art-design activities.

The possibilities of art-design practices, as approaches to the creation of works of art, where the emphasis is on the design process, are revealed. Their main goal is to create new ways of perceiving art, as well as researching social, cultural and political aspects of the modern world. This process is based on the use of various techniques, materials, tools and technologies in accordance with the design concept.

It was determined that the presence of creative abilities in the future designer is manifested in the form of features of a creative personality, the ability to be creative, formed at a certain level. The ability to be creative, creativity reflects a special internal structure of the individual: creative orientation (motivation); intellectual qualities; certain mental processes (imagination, thinking, emotions, sensations); characterological qualities; knowledge, skills, skills that are implemented in a certain activity; it has certain aesthetic qualities.

The structural components of creative artistic abilities of future designers, which are formed from motivational-value, creative and professional components, are singled out.

It has been proven that the use of artistic design practices helps to develop and strengthen the creative abilities of the future designer, providing him with frameworks and tools for realizing his creative potential.

Keywords: creativity, creative development, creative abilities, artistic and project activities, creative development of future designers, artistic and project practices.

Постановка проблеми. Динамічний поступ сучасного суспільства характеризується стрімким розвитком креативної індустрії, соціально-художньої комунікації, осучасненням мистецько-освітнього простору, розширенням міжнародної культурної конвергенції. Це обумовлює потребу у високопрофесійних фахівцях галузі дизайну з творчим мисленням, здатністю генерувати оригінальні задуми, нестандартні ідеї, реалізовувати полікультурні проекти. Концептуальні положення щодо підготовки сучасних фахівців із високим рівнем загальних і професійних компетентностей, орієнтованих на творчу реалізацію в професії відображені в освітніх програмах закладів освіти, що здійснюють підготовку з дизайнерського профілю. Метою таких освітніх програм є надання студентам теоретичні знання та практичні навички, достатні для успішного виконання професійних обов'язків за обраним фахом, а також забезпечити оволодіння спеціальними фаховими методами та вміннями, необхідними для роботи у галузі дизайну. Такий підхід вимагає сформованості професійної компетентності, здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі дизайну зі застосування інноваційних теорій і методів, а також готовність до творчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх дизайнерів вивчали такі українські науковці як Є. Антонович, С. Алексеєва, Л. Оршанський, В. Тименко, О. Фурса, С. Чирчик. Аналіз наукової літератури свідчить, що акцент зроблено на підготовку конкурентоспроможного, компетентного фахівця, здатного не лише застосовувати набуті фахові знання, вміння і навички, а й приймати оригінальні та нестандартні рішення, які дозволяють швидко та якісно виконувати завдання зі створення об'єктів дизайну. На думку Л. Оршанського важливими у формуванні особистості дизайнера є загальнокультурний, професійний та творчий розвиток. Автор вважає, що основними напрямками професійної підготовки майбутніх дизайнерів до творчої діяльності повинні стати особистісно орієнтований і компетентнісний підходи до організації освітнього процесу, опора на творчий досвід студентів і варіативність і майстерність [1].

Мета дослідження. Визначити особливості творчого розвитку майбутніх дизайнерів в художньо-проектних практиках

Методи дослідження. Методи аналізу і узагальнення наукових джерел з метою розкриття основних положень досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Творчість відіграє важливу роль у багатьох сферах життя, включаючи мистецтво, науку, бізнес, технології та особистий розвиток. Вважають, що творчість – це здатність виражати нові і оригінальні ідеї, концепції, образи або вироби, що є результатом творчого процесу [2]. Вона виявляється у здатності створювати щось нове, унікальне та цінне, а також у здатності дивитися на

речі і проблеми з нестандартних позицій. Творчий розвиток майбутніх дизайнерів є важливим елементом професійної підготовки [3].

У процесі професійного навчання майбутні дизайнери мають опанувати не тільки технічні навички і знання, але й набути творчого мислення, здатності до професійного вираження. Творчий розвиток майбутніх дизайнерів має бути постійним процесом, який включає самовдосконалення, навчання, взаємодію з іншими творчими людьми та вивчення нових трендів у галузі дизайну [4]. Це допоможе майбутнім дизайнерам набути дуальності у поєднанні творчості та інноваційності у динамічному світі культури і мистецтва.

Дизайнери працюють над створенням нових інноваційних рішень, естетично привабливих продуктів та унікальних виробів. Тому інноваційність та творчість допомагає їм обґрунтовувати нові концепції, шукати нестандартні рішення, забезпечувати конкурентоспроможність своїх проєктів [5]. Творчий розвиток є необхідним для майбутніх дизайнерів, оскільки він розширює їх потенціал, надає можливість для самовираження та сприяє досягненню високих стандартів у дизайні. Вони мають бути здатними до втілення оригінальних ідей (творчість дозволяє дизайнерам генерувати нові, унікальні та оригінальні ідеї); інноваційних підходів (творчий розвиток – це за межами загальноприйнятих стандартів та уміння знаходити нові способи розв'язання проблем і завдань); демонстрації естетичного смаку (розвиток творчих навичок допомагає розвивати естетичний смак і здатність до гармонійного поєднання кольорів, форм, текстур та інших елементів дизайну); проблемного мислення (здатність аналізувати проблеми та шукати нестандартні рішення).

Розкриття змісту наукового дискурсу з приводу дефініцій «творчість» свідчить, що цей процес характеризується: новизною (новий спосіб вираження, оригінальна комбінація ідей або унікальна форма), оригінальністю (здатності відтворити унікальні ідеї та персональний стиль); проникливістю (здатність виявляти глибокий сенс, розуміти емоції, розкривати скриті зв'язки між речами), експериментуванням (відкритості до нових способів роботи, використання нестандартних підходів і пошуку); яскравим вираження (здатність виразити ідеї, концепції візуально, вербально або іншими способами комунікації).

Творчість розвивається та вдосконалюється через практику, навчання, вплив навколишнього середовища та стимулюючі виклики. А отже, актуальним є вивчення особливостей творчого розвитку майбутніх дизайнерів в художньо-проєктних практиках.

Насамперед зазначимо, що художньо-проєктні практики пов'язані з реалізацією художньо-проєктної діяльності, а саме, створення художніх проєктів, які поєднують у собі художній творчий підхід і проєктний підхід до реалізації ідей. Художньо-проєктна діяльність спрямована на створення творів мистецтва або проєктів з використанням художніх засобів і виразних

засобів комунікації. Це може охоплювати різні форми мистецтва, такі як живопис, скульптура, фотографія, графіка, дизайн, архітектура, відеомистецтво, перформанс та інші [6].

Художньо-проектна діяльність важлива для розвитку мистецтва, творчості та культури взагалі, оскільки дозволяє дизайнерам втілювати свої ідеї, відчуття та бачення світу у конкретних проектах, що сприяє розширенню меж мистецтва та впливу на суспільство. Це процес створення та реалізації художніх проектів, що реалізується в різних сферах мистецтва і дизайну, включаючи малювання, скульптуру, графіку, фотографію, модне мистецтво, театр, кіно, веб-дизайн, архітектуру та інші. Кожен проект є унікальним і вимагає творчого підходу та індивідуального планування для досягнення бажаного результату.

Художньо-проектні практики це підхід до створення художніх творів, в якому акцент робиться на процесі проектування. Їх головна мета – створення нових способів сприйняття мистецтва, а також дослідження соціальних, культурних та політичних аспектів сучасного світу. Цей процес ґрунтується на використанні різних технік, матеріалів, інструментів і технологій відповідно до дизайнерського задуму. Результатом є викликання роздумів, враження, комунікації, сприяння вирішенню конкретних проблем або відображенню соціальних, культурних або політичних питань. Вважається, що художньо-проектні практики є засобом самовираження та дослідження нових ідей та концепцій у мистецтві. Ці практики можуть включати різноманітні жанри та форми виразу, такі як малярство, скульптура, фотографія, відеоарт, перформанс, інсталяції, мультимедіа-проекти та інше.

Основна ідея художньо-проектних практик полягає в тому, щоб створити цілісні твори мистецтва, що мають свою специфіку і контекст. Однією з особливостей художньо-проектних практик є акцент на процесі творчості, взаємодії з аудиторією та інтерактивності. Такі проекти можуть запрошувати глядачів стати частиною мистецтва, взаємодіяти з ним або навіть змінювати його, що робить процес сприйняття мистецтва більш особистим і емоційним.

Художньо-проектні практики, у свою чергу, надають структуру та організацію творчому процесу. За такого підходу формуються творчі здібності майбутніх дизайнерів. Творчі здібності це уміння генерувати оригінальні ідеї, експериментувати з різними формами виразності та відчувати естетичне задоволення від творчого процесу. Ці здібності розкривають індивідуальний стиль майбутніх дизайнерів та унікальність їхнього підходу до мистецтва.

Щодо феномену здібностей, то його багатомірність є причиною того, що навіть саме визначення поняття «здібності», його передумови, фактори формування та розвитку залишаються дискусійним у сучасній науці. Зокрема, здібності розглядаються як стійкі індивідуальні психічні

властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності. Кожна здібність становить складну синтетичну якість людини, в якій поєднано окремі психічні властивості (чутливість, спостережливість, особливості пам'яті, уяви, мислення).

Наявність творчих здібностей, у майбутнього дизайнера виявляється у вигляді сформованих на певному рівні рис творчої особистості, здатності до творчості. Здібність до творчості, креативність відображає особливу внутрішню структуру особистості: творчу спрямованість (мотивацію); інтелектуальні якості; певні психічні процеси (уява, мислення, емоції, відчуття); характерологічні якості; знання, уміння навички, які реалізуються у певній діяльності; її притаманні певні естетичні якості. Складова творчих здібностей є вродженою, універсальною властивістю, що вбудована у психіку будь-якої людини і існує, проявляється у неї у вигляді наявній внутрішній мотивації, життєво ціннісній потреби у творчості, творенні.

Ми погоджуємося з думкою В. Косюка, що структурні компоненти творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів містять: мотиваційно-ціннісний, креативний, фаховий елементи, що у функціональному взаємозв'язку та взаємозалежності забезпечують здатність майбутнього дизайнера до дизайн-діяльності [7]. Цілість таких компонентів обумовлює естетичне ставлення студентів-дизайнерів до дійсності, яка розглядається як провідна інтегруюча властивість художньо обдарованої особистості. Мотиваційно-ціннісний компонент творчих художніх здібностей майбутнього дизайнера до творчої художньої діяльності відображає становлення та розвиток мотивів, потреб, бажань майбутніх дизайнерів та спочатку проявляється як передумова – любов до образотворчої діяльності, інтерес та схильність до професії. Креативний компонент у структурі творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів поєднує властиву мистецтву художньо-естетичної складову та раціональну проектно-конструкторську складову спрямованості у творчому мисленні. Фаховий компонент творчих художніх здібностей майбутнього дизайнера включає в себе опорні та допоміжні (інструментальні) якості, що сприяють оволодінню засобами художньої (образотворчої) діяльності.

Отже, художньо-проектні практики та творчі здібності тісно пов'язані і взаємодоповнюють один одного. Творчі здібності виступають як основна особистісна характеристика, яка визначає здатність до створення нових, оригінальних та виразних ідей, а також здатність до їхньої реалізації. Творчі здібності допомагають майбутньому дизайнеру генерувати багато нових та цікавих ідей для дизайнерських проектів. Вони дозволяють знаходити нестандартні підходи та рішення, що збагачують процес творчої роботи. Використання художньо-проектних практик допомагає розвивати та зміцнювати творчі здібності майбутнього дизайнера, надаючи йому рамки та інструменти для реалізації своїх творчих потенціалів.

Висновки. Узагальнюючи зазначимо, що творчі здібності можна розвивати і вдосконалювати через практику, навчання та постійне вдосконалення. Художньо-проектні практики можуть стати платформою для розвитку та розкриття потенціалу творчих здібностей, дозволяючи експериментувати, вдосконалювати техніки, виражати свої ідеї та спілкуватися з іншими творчими особистостями.

Список використаних джерел:

1. Оршанський, Л. (2020). Сучасні вимоги й особливості професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, (15), 43-56. <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-3>.

2. Алексеєва С. Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх дизайнерів художнього профілю до розвитку професійної кар'єри : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 ; Інститут професійно-технічної освіти Національної академії наук України. Київ, 2020. 674 с.

3. Алексеєва С. (2021) Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх дизайнерів в умовах розвитку креативних індустрій. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. р.р.1-16 <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-1>

4. Алексеєва С. В. (2014) Особливості розвитку професійної кар'єри у дизайнерській діяльності. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць. Київ: Тонар, 2014. Вип. 9. С. 75–91.

5. Алексеєва, С. (2020) Дизайн і підприємництво: сучасні проблеми та перспективи підготовки до підприємницької діяльності в системі дизайн-освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент* : зб. наук. пр. / Арт академія сучасного мистецтва ім. С. Далі, Інститут ПТО НАПН України. Київ: Вид-во ТОВ «ТОНАР», 2020. Вип. 15. С. 57-71. URI:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724225>

6. Алексеєва, С. (2016) Форми та методи он-лайн консультування майбутніх фахівців з розвитку професійної кар'єри. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. (44). Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер». С. 194-198. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166116>

7. Косюк В. Р. (2016) Розвиток творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів: сутність, зміст та особливості. *Науковий вісник Національного університету біоресурси і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*. К.: Міленіум, 2016. Вип. 233. С. 353 – 361.

8. Ступак О. (2022) Організаційні засади формування цифрової компетентності студентів дизайнерських спеціальностей *Перспективи та*

інновації науки (Серія Педагогіка): журнал. № 13(18). 2022. С.449-448 (категорія Б) <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/view/104/166>

9. Ступак О. (2023) Європейський вимір сучасних підходів до формування цифрової компетентності студентів дизайнерських спеціальностей. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали ХХІХ Міжнародної науково-практичної конференції. Теплице (Чехія): ГО «ВАДНД», 07 лютого 2023 р. С. 325-330

10. Базиль, Л., Орлов, В., & Фурса, О. (2021). Методологія професійного становлення викладачів мистецьких дисциплін. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент, (17), 5-24. <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2021-17-1>

References

1. Orshanskyi, L. (2020). Suchasni vymohy y osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh dyzaineriv u zakladakh vyshchoi osvity. [Modern requirements and features of professional training of future designers in institutions of higher education]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment*, (15), 43-56. <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-3>. [in Ukrainian].

2. Aliksieieva S. Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky maibutnikh dyzaineriv khudozhnoho profilu do rozvytku profesiinoi kariery [Theoretical and methodological foundations of training future designers of an artistic profile for the development of a professional career].: dys. ... dokt. ped. nauk : spets. 13.00.04 ; Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Kyiv, 2020. 674 s. [in Ukrainian].

3. Aliksieieva S. (2021) Suchasni pidkhody do profesiinoi pidhotovky maibutnikh dyzaineriv v umovakh rozvytku kreatyvnykh industrii. [Modern approaches to the professional training of future designers in the conditions of the development of creative industries]. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. p.r.1-16 <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-1>[in Latvia].

4. Aliksieieva S. V. (2014) Osoblyvosti rozvytku profesiinoi kariery u dyzainerskii diialnosti. [Peculiarities of professional career development in design activity]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment*. Seria: Pedahohichni nauky: zb. nauk. prats. Kyiv: Tonar, 2014. Vyp. 9. S. 75–91. [in Ukrainian].

5. Aliksieieva, S. (2020) Dyvain i pidpriemnytstvo: suchasni problemy ta perspektyvy pidhotovky do pidpriemnytskoi diialnosti v systemi dyvain-osvity. [Design and entrepreneurship: modern problems and prospects of preparation for entrepreneurial activity in the system of design education.]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment* : zb. nauk. pr. / Art akademiia

suchasnoho mystetstva im. S. Dali, Instytut PTO NAPN Ukrainy. Kyiv: Vyd-vo TOV «TONAR», 2020. Vyp. 15. S. 57-71. URI:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724225> [in Ukrainian].

6. Aliksieieva, S. (2016) Formy ta metody on-lain konsultuvannia maibutnikh fakhivtsiv z rozvytku profesiinoi kariery. [Forms and methods of online counseling of future specialists on professional career development]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*: zb. nauk. pr. (44). Kyiv-Vinnytsia: TOV firma «Planer». S. 194-198. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166116> [in Ukrainian].

7. Kosiuk V. R. (2016) Rozvytok tvorchykh khudozhnykh zdibnostei maibutnikh dyzaineriv: sutnist, zmist ta osoblyvosti. [Development of creative artistic abilities of future designers: essence, content and features]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursy i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia «Pedahohika, psykholohiia, filosofiiia»*. K.: Milenium, 2016. Vyp. 233. S. 353 – 361. [in Ukrainian].

8. Stupak O. (2022) Orhanizatsiini zasady formuvannia tsyfrovoi kompetentnosti studentiv dyzainerskykh spetsialnostei [Organizational principles of the formation of digital competence of students of design specialties]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriiia Pedahohika): zhurnal. № 13(18). 2022. S.449-448* <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/view/104/166> [in Ukrainian].

9. Stupak O. (2023) Yevropeiskyi vymir suchasnykh pidkhodiv do formuvannia tsyfrovoi kompetentnosti studentiv dyzainerskykh spetsialnostei. [The European dimension of modern approaches to the formation of digital competence of design students.]. *Suchasni aspekty modernizatsii nauky: stan, problemy, tendentsii rozvytku: materialy XXIX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Teplitse (Chekhiia): HO «VADND», 07 liutoho 2023 r. S. 325-330* [in Ukrainian].

10. Bazyl, L., Orlov, V., & Fursa, O. (2021). Metodolohiia profesiinoho stanovlennia vykladachiv mystetskykh dystsyplin. [Methodology of professional formation of teachers of art disciplines]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment*, (17), 5-24. <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2021-17-1> [in Ukrainian].